MUSIQA TA'LIMDA INTEGRATSIYA VA INNOVATSION YONDASHUVLARGA ASOSLANGAN TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.

Abdug'aniyeva Gulnoza Mamatkarim qizi
Sirdaryo viloyati Boyovut tumani
55-maktab Musiqa fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy musiqa ta'limini rivojlantirish jarayonida integratsiya va innovatsion yondashuvlarning o'rni hamda ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan yoritib berilgan. Musiqa darslarini boshqa fanlar (tarix, adabiyot, tasviriy san'at, axborot texnologiyalari) bilan integratsiyalash orqali o'quvchilarning estetik tafakkurini, ijodiy qobiliyatlarini va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish yo'llari ko'rsatilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalarni o'quv jarayoniga tatbiq etishning amaliy tavsiyalari berilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa ta'limi, integratsiya, innovatsion yondashuvlar, pedagogik texnologiyalar, estetik tarbiya, raqamli vositalar, ijodiy faollik, fanlararo bog'liqlik.

Bugungi kunda uzluksiz ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, xususan, estetik va san'at yo'nalishidagi fanlarni o'qitish sifatini yangi bosqichga ko'tarish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Musiqa ta'limi shaxsning ma'naviy-axloqiy shakllanishida, uning his-tuyg'ulari va madaniy dunyoqarashini boyitishda muhim o'rin tutadi. Biroq, an'anaviy ta'lim usullari har doim ham o'quvchilarning zamonaviy axborot olamidagi ehtiyojlarini to'liq qondira olmayapti. Shu bois, musiqa ta'limida fanlararo integratsiya va innovatsion pedagogik yondashuvlarga tayanish zamon talabiga aylanmoqda. Bu esa o'quvchilarda nafaqat ijrochilik ko'nikmalarini, balki musiqiy-nazariy va madaniy tafakkurni shakllantirish imkonini beradi.

Musiqa ta’limidagi integratsiya turli fanlar, san’at yo‘nalishlari, pedagogik texnologiyalar va o‘quv faoliyati shakllarini o‘zaro uyg‘unlashtirishni anglatadi. Bunda musiqa darslari adabiyot, tarix, ona tili, tasviriy san’at, geografiya, informatika, jismoniy tarbiya kabi fanlar bilan bog‘liq holda tashkil etilishi mumkin.

Masalan, o‘quvchilar muayyan xalq qo‘shig‘ini o‘rganish jarayonida uning yaratilish tarixi, hududiy xususiyatlari, matnining badiiy mazmuni, milliy kiyimlar va urf-odatlar bilan bog‘liqligini ham o‘rganadilar. Natijada bitta musiqiy asar orqali tarixiy, geografik, adabiy va madaniy bilimlarning o‘zaro bog‘langan tizimi shakllanadi.

Musiqa va adabiyot integratsiyasida she’riy matn, obraz, ritm va ohang uyg‘unligi o‘rganiladi. Musiqa va tasviriy san’at integratsiyasi o‘quvchilarga musiqiy asardan olgan taassurotlarini rang va tasvir vositasida ifodalash imkonini beradi. Musiqa va tarix fanlari integratsiyasida esa turli davrlarga mansub kuy-qo‘shiqlarning yaratilish sharoiti, tarixiy voqealar va shaxslar bilan bog‘liqligi tahlil qilinadi.

Bunday yondashuv o‘quvchining bilimlarni alohida-alohida emas, balki yaxlit tizim sifatida o‘zlashtirishiga yordam beradi.

Musiqa ta’limida innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi ham ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Xususan, quyidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

- “Aqliy hujum” metodi orqali musiqiy asar yuzasidan o‘quvchilarning erkin fikrlarini aniqlash;
- “Klaster” metodi yordamida kompozitor, musiqa janri yoki musiqiy obrazlar to‘g‘risidagi bilimlarni tizimlashtirish;
- “Venn diagrammasi” orqali ikki musiqiy asar, janr yoki ijrochilik uslubini taqqoslash;

- loyiha metodi asosida milliy musiqa, folklor, kompozitorlar ijodi yoki zamonaviy musiqa yo‘nalishlari bo‘yicha mustaqil tadqiqot olib borish;
- muammoli ta’lim orqali musiqiy asar mazmunini mustaqil tahlil qilish va xulosalar chiqarish;
- jamoaviy ijodiy faoliyat orqali ansambl, xor va guruhli musiqiy chiqishlarni tashkil etish.

Zamonaviy musiqa ta’limida raqamli texnologiyalarning o‘rni ham tobora ortib bormoqda. Audio va video materiallar, elektron darsliklar, virtual musiqa asboblari, interfaol taqdimotlar, nota yozish dasturlari hamda multimedia vositalaridan foydalanish o‘quv materialining ko‘rgazmaliligi va tushunarliligini oshiradi.

Masalan, o‘quvchilar mashhur kompozitorlarning asarlarini sifatli audio yoki video shaklda tinglashi, virtual pianino yoki boshqa musiqiy dasturlar yordamida kuy yaratishga harakat qilishi, elektron shaklda notalarni o‘rganishi mumkin. Bunda o‘quvchi oddiy tinglovchidan faol ijodiy faoliyat ishtirokchisiga aylanadi.

Innovatsion yondashuvning yana bir muhim jihati — shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni tashkil etishdir. Har bir o‘quvchining musiqaga qiziqishi, ovoz imkoniyati, ritmni his etishi, ijrochilik yoki ijodkorlik qobiliyati turlicha bo‘ladi. Shu sababli musiqa o‘qituvchisi topshiriqlarni o‘quvchilarning individual xususiyatlariga muvofiq tashkil etishi maqsadga muvofiq.

Musiqa ta'limini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish fanlararo bog‘liqlikni kuchaytirish, ilg‘or pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalarni o‘quv jarayoniga tatbiq etishni taqozo etadi. Bugungi kunda an'anaviy ta'lim metodlarini zamonaviy innovatsiyalar bilan boyitish talabalarning ijodiy salohiyatini ochishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Integratsiyalashgan ta'limning o‘rni Musiqa san'atini boshqa fanlar bilan bog‘lab o‘qitish o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytirib, estetik idrokini chuqurlashtiradi:

- San'at turlarining sintezi: Musiqa darslarini adabiyot, tasviriy san'at, tarix va teatr san'ati bilan integratsiya qilish. Masalan, mumtoz musiqa asarlarini o‘rganishda o‘sha davr tasviriy san'ati va adabiy muhitini birgalikda tahlil qilish.
- Fanlararo yondashuv: Geografiya va madaniyatshunoslik elementlarini qo‘shgan holda, turli xalqlar musiqa madaniyati va milliy cholg‘u asboblarining kelib chiqish geografiyasini o‘rganish.

Innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalar Ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish dars samaradorligini keskin oshiradi:

- Interfaol va o‘yin texnologiyalari: Musiqa nazorati va solfedjio darslarini qiziqarli o‘yin shakllari, musiqiy viktorinalar hamda raqamli ilovalar orqali tashkil etish.
- Sun'iy intellekt va raqamli studiyalar: O‘quvchilarga o‘zlarining ilk musiqiy kompozitsiyalarini yaratishda raqamli audio ishlov berish dasturlari va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishni o‘rgatish.
- Multimedia resurslari: Virtual konsertlar, jahon opera teatridagi namoyishlarga onlayn sayohatlar uyushtirish orqali o‘quvchilarning musiqiy madaniyatini boyitish.

Ta'lim sifatini oshirish yo‘nalishlari

- Amaliy ko‘nikmalarni kuchaytirish: Nazariy bilimlarni amaliy ijrochilik, ansamblda kuylash va jamoaviy ijodiy loyihalar bilan uzviy bog‘lash.
- Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv: Har bir o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlari, qiziqishlari va ijodiy qobiliyatlarini inobatga olgan holda individual topshiriqlarni berish.

Xulosa

Musiqa ta'limida integratsiya va innovatsiyalarni joriy etish jarayonida ayrim qiyinchiliklar ham uchraydi. Xususan, ba'zi ta'lim muassasalarida zamonaviy musiqa jihozlari va raqamli texnologiyalar bilan ta'minlanish darajasi yetarli emasligi, pedagoglarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish malakasini doimiy oshirib borish zarurati dolzarb bo'lib qolmoqda. Shunga qaramay, fanlararo bog'liqlik o'quv yuklamasini oshirmagan holda ta'lim samaradorligini ta'minlashning eng maqbul yo'li hisoblanadi. Musiqa faqatgina tor doiradagi ijrochilik emas, balki keng qamrovli madaniy va estetik dunyoqarash ekanligini amalda ko'rsatib berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Musiqa ta'limida integratsiya va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini kuchaytirish, ularning estetik didini o'stirish hamda ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Fanlararo aloqadorlik va zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish ta'lim sifatini kafolatlaydi.

Adabiyotlar.

1. Karimov, A. A. (2022). *Musiqa o'qitish metodikasi va zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.

2. Turdiyev, B. T. (2023). Uzluksiz ta'lim tizimida fanlararo integratsiyaning nazariy va amaliy asoslari. *Pedagogik mahorat ilmiy-metodik jurnali*, 4(2), 112–115.

3. Umarova, Z. S. (2021). *Maktab o'quvchilarida estetik madaniyatni shakllantirishda san'at turlarining integratsiyasi*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy-tadqiqot instituti.

4. Рахимов, И. К. (2024). Инновационные подходы и цифровые технологии в музыкальном образовании. *Вестник педагогических наук*, 3(1), 45–48.

5. Qodirov, M. (2020). *San'at fanlarini o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari*. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.

6. Kabalevskiy, D. B. (1986). *Воспитание ума и сердца: Книга для учителя*. Москва: Просвещение.

7. Lunacharskiy, A. V. (2018). *O'quvchilarni estetik tarbiyalash masalalari* (T. Rahimov tarjimasi). Toshkent: "Yangi asr avlodi".